

Eduards Skvireckis, LU Bibliotēka

Profesors Indriķis Muižnieks – pašreizējais Latvijas Universitātes rektors (09.07.1953 -)

Profesors mikrobioloģijas apakšnozarē, Latvijas Zinātņu Akadēmijas (LZA) akadēmiķis un pašreizējais LU rektors Dr. hab. biol. Indriķis Muižnieks dzimis 1953. gada 9. jūlijā Noras Vētras-Muižnieces un Oskara Muižnieka ģimenē. Māte bijusi literāte, pasniedzēja Maskavas Teātra institūtā, kādu brīdi strādājusi par aktrisi Latvijas Nacionālajā teātrī, bet lielāko mūža daļu bija Literārās daļas vadītāja Dailes teātrī. Viņa palīdzēja Eduardam Smiļģim repertuāra izvēles jautājumos un bieži piedalījās arī izrāžu iestudēšanā. Tāpat arī nākamā rektora tēvs darbojās Dailes teātrī par scenogrāfu. Līdz ar to I. Muižnieka bērnība ir cieši saistīta ar mākslu un teātri. Viņš uzaudzis dzīvoklī, kas atradās netālu no vecā Dailes teātra uz Lāčplēša ielas, un pie vecākiem patstāvīgi ciemiņi bija aktieri, Eduards Smiļģis un teātra direktors Jānis Palkavnieks. I. Muižnieks sevišķi atceras E. Smiļģa apmeklējumus, kuram paticis bieži viesoties un filozofēt. Daudz bērnības laika Indriķis pavadījis teātra aizkulisēs, kas noteikti kalpoja par aizmetņiem tālākās karjeras izvēlē un redzes lauka paplašināšanā. Pieejot savai bērnības pieredzei pavisam pragmatiski, rektors atzīst, ka *“arī skatuviskās dotības pasniedzējam vajag, tas jau arī tikpat kā teātris – lekciju pasniegšana ir uzstāšanās”*. Un šādas dotības I. Muižniekam piemīt, ko apliecina arī vairākkārtēja studentu atzinība, piešķirot viņam Gada pasniedzēja godu.

I. Muižnieks mācījies Rīgas 50. vidusskolā (tagad Rīgas Centra humanitārā ģimnāzija), bet turpmāk, kā pats norāda, viņa egocentrisms neļāva sekot vecākiem, virzoties pa literāriem vai tēlotājas mākslas ceļiem – nākamais rektors vienmēr gribējis būt pirmais, tādēļ izvēle šķīrās starp bioloģiju un medicīnu, jomām, kurās vecāki viņam jau nebūtu priekšā. Jau skolas gados jauno censoni aizrāva jautājums, *“kā īsti tā dzīvība funkcionē. Nevis puķes un putni, bet – kas tam ir vēderā, kā tas darbojas?”* tādēļ vidusskolas pēdējā klasē, sākotnēji svārstoties starp psiholoģijas studijām Pēterburgā un Teātra fakultāti (vecāku dēļ), I. Muižnieks spēra soli pavisam citā virzienā. Viņš nolēma studēt kādā virzienā saistībā ar ķīmiju – vai nu bioloģiju, vai arī medicīnu. Tā kā I. Muižnieks nokavēja iestāšanos Rīgas Medicīnas institūtā, viņš devās pie bioloģiem Universitātē, komisijai norādot, ka viņu interesē mikrobioloģija. Šī nejaušību un svārstību virkne galu galā izrādījās liktenīga, jo rektors atzīst, ka *“tagad nekur citur kā mikroorganismu molekulārajā ģenētikā nevaru sevi iztēloties”*.

Papildu aspekts zinātnieka karjeras izvēlei bija arī fakts, ka nodarbošanās ar zinātni padomju laikos bija vienīgā taciņa, kas varēja sniegt iekšējās brīvības sajūtu. Studiju laikā I. Muižniekam tika dota iespēja aizbraukt uz Kārļa Universitāti Prāgā un uz citām Padomju Savienības vietām (Kazaņu un Novosibirsku), paplašinot redzeslauku. Nākamais rektors stāsta, ka studiju laikā nebija čakls lekciju apmeklētājs un pat prasījis oficiālu atļauju nepiedalīties lekcijās, vēloties visu teorētisko bāzi apgūt mājās. Savukārt centās piedalīties visos semināros un laboratorijas darbos. 1976. gadā I. Muižnieks ieguvis bioloģijas un ķīmijas pasniedzēja kvalifikāciju LVU, Bioloģijas fakultātē. Pēc tam strādājis par LVU Augu attīstības fizioloģijas laboratorijas zinātnisko līdzstrādnieku, piedaloties arī vairākās ekspedīcijās, t.sk., 1986. gadā devies ekspedīcijā kopā ar mikrobioloģijas institūtu uz Kuriļu salām (vulkānisks arhipelāgs starp Krieviju un Ķīnu). Šajā laikā I. Muižnieks ir strādājis un papildinājis zināšanas vairākās Eiropas universitātēs – Prāgas Kārļa Universitātē (sadarbība 1981-1988), Rēgensburgas Universitātē (1988-1989), Ķelnes Universitātē (1992-1996), vienlaikus veicinot LU sadarbību ar tām.

Sākot ar 1990. gadu kļuvis par LU Bioloģijas fakultātes docentu. No šī punkta I. Muižnieks sācis strauju kāpumu pa karjeras kāpnēm – 1992. gadā kļuva LU Bioloģijas fakultātes Augu fizioloģijas un mikrobioloģijas katedras vadītāju (1992-1998), 1993. gadā nostrificēts Latvijas Republikas (LR) zinātņu doktora grāds bioloģijā par darbu, kas 1980. gadā aizstāvēts bioloģijas zinātņu kandidāta grāda iegūšanai mikrobioloģijā ar tēmu "*Purīnu un pirimidīnu metabolisma paralēlie ceļi augsnes mikrobioloģijā*", 1997. gadā ieguva Dr. hab. biol. grādu par darbu kopu "*Dažu imūnmodulatoru mikrobioloģiskās sintēzes izpēte*". Tajā pašā gadā iecelts par LU Bioloģijas fakultātes dekānu (1997-2000), bet 1998. gadā par LZA korespondētājlocekli. 2000. gadā I. Muižnieks ievēlēts par LZA akadēmiķi un kļūst par LU zinātņu prorektoru. Šo amatu I. Muižnieks pilda līdz 2015. gadam, kad tiek ievēlēts par LU rektoru. Rektora vēlēšanās I. Muižnieks ieguva pārlicināšanu balsu vairākumu, viņu atbalstīja 178 universitātes Satversmes sapulces delegāti, pret bija 104, bet par viņa konkurentu, Datorikas fakultātes dekānu Juri Borzovu par - 76, pret - 206. Prof. I. Muižnieks ir arī studentu korporācijas "*Patria*" goda filistrs.

I. Muižnieka pētniecības intereses aptver rekombinantu mikroorganismu ģenētiku un fizioloģiju, DNS topoloģijas lomu gēnu aktivitātes regulēšanā, mikroorganismu sintezētos imūnmodulatorus. Tomēr LU rektora intereses neaprobežojas ar mikrobioloģiju vien. I. Muižnieks ir vairāk nekā 150 publikāciju autors, t.sk., 50 raksti, 12 autorapliecības, septiņi

LR patenti, 15 metodiskie līdzekļi un populārzinātniskie raksti. Kļūstot par LU rektoru, I. Muižnieks bija spiests ierobežot savu zinātnisko darbību, daudz vairāk laika veltot administratīviem pienākumiem, tomēr viņš atzīst, ka administratīvā slodze rada pat negaidītus uzplaisnījumus, domāšanu ar sānu redzi vai sapņu variantu, kas šķiet interesanti un būtu pārbaudāmi. I. Muižnieks redz, ka *“LU ir jākļūst par Latvijas attīstības pamatu, tai ir jābūt nacionālajai zinātnes universitātei, kura tiek identificēta kā ģimenes universitāte, kurā mācās vairākas paaudzes, un kuru pasaulē pazīst kā nozīmīgu izglītības iestādi Baltijas reģionā”*. Šo uzstādījumu, savienojot zinātņi, universitāti, ģimeni un Latviju, I. Muižnieks ir sācis veiksmīgi – kā izcils mikrobiologs, kā tēvs diviem bērniem – Līvai, kura ieguvusi doktora grādu filozofijā LU un šobrīd pasniedz LU antīko filozofiju, un Kārlim, kurš absolvējis LU Sociālo zinātņu fakultāti un šobrīd studē LU ģeoloģiju - un tagad arī kā LU rektors, cenšoties īstenot LU misiju: būt lielam spēkam un garantam Latvijas attīstībā.

Literatūras un avotu saraksts:

1. Attīstība gan fiziķiem, gan liriķiem : [par Latvijas Universitātes attīstības plāniem : saruna ar nākamo universitātes rektoru] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Ilze Kuzmina // Latvijas Avīze Iel. "Izglītība. Karjera" - ISSN 1691-1229 - Nr.121 (2015, 1.jūl.), 10.lpp. : ģīm.
2. Biologi rullē : [saruna ar Latvijas Universitātes rektoru : sakarā ar apstiprināšanu amatā] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Kristīne Stepīna // Dienas Bizness Iel. "Brīvdienas" - ISSN 1407-2041 - Nr.145 (2015, 28.aug.), 12.-13.lpp. : ģīm.
3. Brīvība ir pārbaudījums : [par augstāko izglītību Latvijā, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas pievienošanu Latvijas Universitātei : saruna ar Latvijas Universitātes rektoru] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Elita Veidemane // Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai - ISSN 1407-3463 - Nr.16 (2017, 23.janv.), 6.-7.lpp. : ģīm.
4. Ceļš uz LU attīstību - mērķtiecīgs darbs, nevis sprints : [saruna ar Latvijas Universitātes rektoru, bioloģijas prof.] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Andra Čudare // Alma Mater - ISSN 1691-8185 - Nr.4 (2015, ziema), 3.-5.lpp. : ģīm.
5. Es studentiem atļauju špikot : [saruna ar Latvijas Universitātes rektoru] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Gita Vīksne // Privātā Dzīve - ISSN 1407-4311 - Nr.3 (2016, 19./25.janv.), 20.-21.lpp. : ģīm.
6. Izcilu izglītību par "Dosjas" cenu? : [par akadēmisko karjeru un privāto dzīvi : saruna ar Latvijas Universitātes rektoru, biologu] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Ilze Vītola // Mājas Viesis - ISSN 1691-0931 - Nr.7 (2016, 6./19.apr.), 12.-17.lpp. : ģīm.
7. Muižnieks, I. Latvijas Universitāte - drošākais izvēles variants // Alma Mater - ISSN 1691-8185 - Nr.1 (2017, ziema), 2.lpp.
8. Muižnieks, I. Mīļie draugi! // Alma Mater - ISSN 1691-8185 - Nr.3 (2015, rudens), 2.lpp.
9. Nevar iemācīties peldēt, skatoties televizoru : [saruna ar Latvijas Universitātes rektoru] / Indriķis Muižnieks ; Māris Zanders // Kapitāls - ISSN 1407-2505 - Nr.7 (2016, jūl.), [28.]-32.lpp. : ģīm.

10. Rektors, kas prot jokot : [saruna ar Latvijas Universitātes rektoru, bioloģijas prof.] / Indriķis Muižnieks ; pierakst. Aiva Kanepone // Ieva - ISSN 1407-2033 - Nr.8 (2016, 24.febr.), 32.- [35.]lpp. : ģīm.

11. Rozenberga, M. Jaunais Latvijas Universitātes rektors - Indriķis Muižnieks. LSM, 4. jūnijs, 2015. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/jaunais-latvijas-universitatesrektors-indrikis-muiznieks.a132427/>